12. SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK · 1. DÖNEM 1. YAZILI · 90+ SÜRÜMÜ

Çöküşten Dirilişe: 20. Yüzyıl Başlarından Büyük Millet Meclisine

Mustafa Kemal'i yetiştiren şehirler ve okullar hangileriydi, Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na neden girdi, Mondros Ateşkesi neden "ölüm fermanı" sayıldı, Amasya Genelgesi'nden Misak-ı Millî'ye millî irade nasıl örgütlendi? Bu notta yazılıda sorumlu olabileceğin konuları tarih şeritleriyle, karşılaştırma tablolarıyla, **Derinleşelim** kutularıyla ve özgün kaynak metinleriyle bulacaksın. Örnekler **Kolay, Orta, Zor** diye zorlaşır. Sonda konuları birleştiren AYT ve KPSS tarzı düşünmeyi de geliştiren bir **90+ Atölyesi** ve cevap anahtarlı **2 prova** var.

Sınav bilgisi ve kapsam

Kazanım	Konu	Tahmini soru
1.1	Mustafa Kemal'in I. Dünya Savaşı'na kadarki eğitim ve askerlik hayatı	1
1.2	20. yüzyıl başlarında Osmanlı: II. Meşrutiyet, İttihat ve Terakki, Balkan Savaşları	1
1.3	I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı: nedenler, cepheler, Çanakkale, halkın durumu	1–2
1.4	I. Dünya Savaşı'nın sonuçları: Mondros, Wilson İlkeleri, Paris Barış Konferansı	1–2
2.1	Kuvay-ı Millîye'den BMM'nin açılışına: cemiyetler, genelgeler, kongreler, Misak-ı Millî	2
2.2 – 2.3	BMM'nin açılışı, ayaklanmalar, Sevr Antlaşması (okulun kapsamına göre)	0–1

Önemli: 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük yazılısı **ortak yazılı (OYSS) kapsamında değildir**; tarihi, kapsamı ve soru türü okulun tarafından belirlenir. Ders bu yıl **mevcut (2022'de güncellenen) öğretim programıyla** işlenir: 1. ünite (12 ders saati) ve 2. ünite (Millî Mücadele, 18 ders saati) ilk dönemin başını oluşturur. **Kapsamı ve tarihi öğretmeninden teyit et.** Tablodaki sayılar bu notun tahminidir.

YKS ve KPSS bağlantısı: Bu üniteler AYT Tarih ve ileride KPSS'nin en çok soru gelen bölümleridir. Bu notu yazılıdan sonra da **tarih şeridi tekrarı** olarak kullanabilirsin. Kazanım numaraları programdaki sırayı izler (1.1 = 1. ünitenin 1. kazanımı).

Tam puan için cevap yazma (Tarih)

Puan parçası	Öğretmenin baktığı şey
Kavram	Terimi doğru kullandın mı? (manda, himaye, millî egemenlik, Kuvay-ı Millîye, Temsil Heyeti, ateşkes)
Kronoloji	Olayları doğru sırayla ve tarihleriyle yazdın mı? (Havza ⇒ Amasya ⇒ Erzurum ⇒ Sivas)
Neden-sonuç	Bir olayın nedenini ve sonucunu ayrı ayrı yazdın mı?
Önem / yargı	"Önemini açıklayınız" diyorsa olayın **ilk** olma, **millî egemenlik**, **bağımsızlık** gibi yönlerini vurguladın mı?
Kanıt	Kaynak metin verildiyse ondan alıntıyla destek gösterdin mi?

Mini örnek: Amasya Genelgesi'nin önemini açıklayınız.

Zayıf cevap

"Mustafa Kemal'in yayımladığı bir genelgedir, çok önemlidir."

Tanım var, önem yok. 2–3 puan alır.

Tam puanlık cevap

Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919) **Millî Mücadele'nin amacı, gerekçesi ve yöntemini** ilk kez ortaya koyan belgedir. "Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." ifadesiyle **millî egemenlik** anlayışına ilk kez yer verilmiş, İstanbul Hükûmetinin görevini yapamadığı belirtilerek Sivas'ta ulusal bir kongre toplanması kararlaştırılmıştır. Bu yönüyle bir **ihtilal beyannamesi** niteliği taşır.

Tarih + amaç-gerekçe-yöntem + millî egemenlik + kongre kararı.

1. Mustafa Kemal'in eğitim ve askerlik hayatı (1881-1914)

Kazanım 1.1 (tahmini 1 soru)

Selanik (1881)
Mahalle mektebi, Şemsi Efendi Okulu, Selanik Askerî Rüştiyesi ("Kemal" adı)

→

Manastır
Askerî İdadi (1896-1899); edebiyat ve hitabet ilgisi, Fransızca

→

İstanbul
Harbiye (1899-1902) ve Harp Akademisi (1902-1905); kurmay yüzbaşı

→

Şam
5. Ordu; Vatan ve Hürriyet Cemiyeti (1906)

→

Sofya
Askerî ataşe (1913-1914); Batı yaşamını yakından gözledi

Şekil 1. Mustafa Kemal'in yetiştiği şehirler ve okullar.

Fikirlerini etkileyen ortam: Selanik ve Manastır, farklı milletlerin yaşadığı, **milliyetçilik** akımlarının ve Batı'nın etkisinin en güçlü hissedildiği şehirlerdi. Mustafa Kemal burada **Namık Kemal**'in vatan ve hürriyet şiirlerini, Fransız düşünürlerin (Rousseau, Montesquieu, Voltaire) eserlerini okudu. Bu ortam onun **vatanseverlik, özgürlük ve millî egemenlik** düşüncelerinin temelini attı.

Askerlik: Trablusgarp Savaşı'nda (1911-1912) Tobruk ve Derne'de gönüllü olarak görev yaptı; Balkan Savaşları'nda Gelibolu'da bulundu; ardından Sofya'ya ataşemiliter oldu.

KOLAY **Örnek 1: Selanik ve Manastır'daki siyasi ve sosyal ortamın Mustafa Kemal'in fikirlerine iki etkisini yazınız.**

1) Çok uluslu bu şehirlerde azınlıkların bağımsızlık için ayaklandığını gören Mustafa Kemal'de **millî bilinç ve vatan sevgisi** güçlendi. 2) Batı'ya yakın olan bu şehirlerde Avrupa'daki fikir akımlarıyla tanıştı; **hürriyet ve millî egemenlik** düşüncesini benimsedi.

ORTA **Örnek 2: Mustafa Kemal'in Sofya'daki ataşemiliterlik görevinin onun düşünce dünyasına katkısını yorumlayınız.**

Sofya'da Avrupa'nın sosyal ve kültürel hayatını, **parlamento çalışmalarını**, opera ve tiyatroyu, kıyafet ve yaşam biçimlerini yakından gözlemledi. Bu gözlemler, onun daha sonra gerçekleştireceği **çağdaşlaşma** inkılaplarının (kıyafet, sanat, demokratik kurumlar) fikrî arka planına katkı sağlamıştır.

2. 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti

Kazanım 1.2 (tahmini 1 soru)

Gelişme	Tarih	Açıklama ve sonuç
II. Meşrutiyet'in ilanı	23 Temmuz 1908	İttihat ve Terakki Cemiyetinin baskısıyla Kanun-i Esasi yeniden yürürlüğe girdi, meclis açıldı
31 Mart Vakası	1909	Meşrutiyet karşıtı ayaklanma; **Hareket Ordusu** ile bastırıldı (Mustafa Kemal kurmay başkanı); II. Abdülhamit tahttan indirildi
Trablusgarp Savaşı	1911-1912	İtalya'ya karşı; **Uşi Antlaşması** ile Trablusgarp kaybedildi, Kuzey Afrika'daki son toprak gitti
I. Balkan Savaşı	1912-1913	Balkan devletleri birleşip Osmanlı'yı yendi; **Londra Antlaşması** ile Midye-Enez hattının batısı kaybedildi
II. Balkan Savaşı	1913	Balkan devletleri birbirine düştü; **Edirne geri alındı**; Bükreş, İstanbul ve Atina antlaşmaları

Balkan Savaşları'nın toplum yapısına etkileri: Balkanlardan Anadolu'ya büyük **göç** dalgası; Müslüman halkın uğradığı kayıplar **Türk milliyetçiliğini** güçlendirdi; **Osmanlıcılık** fikri iflas etti; azınlıklara güven azaldı ve ekonomide **millî iktisat** anlayışı öne çıktı.

ORTA **Örnek 3: Balkan Savaşları'nın Osmanlı Devleti'nin sınırlarına ve fikir hayatına etkilerini birer örnekle açıklayınız.**

Sınırlar: Osmanlı, Rumeli'deki topraklarının büyük bölümünü kaybetti; Londra Antlaşması'yla sınır Midye-Enez hattına çekildi, II. Balkan Savaşı'nda Edirne ve Kırklareli geri alındı. **Fikir hayatı:** Gayrimüslimlerin ve bazı Müslüman toplulukların ayrılması **Osmanlıcılık** ve **İslamcılık** fikirlerini zayıflattı; **Türkçülük** (Türk milliyetçiliği) devlet politikalarında öne çıktı.

3. I. Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti

Kazanım 1.3 (tahmini 1–2 soru)

Savaşın nedenleri: Sanayileşen devletlerin hammadde ve pazar rekabeti (sömürgecilik); Alsas-Loren yüzünden Fransa-Almanya düşmanlığı; Pangermenizm ve Panslavizm; bloklaşma (İtilaf: İngiltere, Fransa, Rusya; İttifak: Almanya, Avusturya-Macaristan, İtalya); silahlanma yarışı. **Kıvılcım:** Avusturya-Macaristan veliahdının Saraybosna'da öldürülmesi (28 Haziran 1914).

Osmanlı'nın savaşa girme gerekçeleri: Kaybedilen toprakları geri almak, siyasi yalnızlıktan kurtulmak, Almanya'nın savaşı kazanacağına inanılması, **kapitülasyonlardan** kurtulmak (savaş başlarken kaldırıldı). Osmanlı, Almanya'dan alınan **Yavuz ve Midilli** gemilerinin Karadeniz'de Rus limanlarını bombalamasıyla savaşa girdi (Ekim 1914).

Taarruz cepheleri	Savunma cepheleri	Yardım cepheleri
Kafkas	Çanakkale	Galiçya
Kanal (Süveyş)	Irak	Makedonya
	Suriye-Filistin	Romanya
	Hicaz-Yemen	

Cephe / olay	Öne çıkan bilgi
Kafkas	Enver Paşa'nın Sarıkamış Harekâtı (Aralık 1914–Ocak 1915) ağır soğuk ve salgınlar nedeniyle büyük kayıpla sonuçlandı; Mustafa Kemal 1916'da **Muş ve Bitlis**'i geri aldı
Çanakkale	**18 Mart 1915 Deniz Zaferi** ve **25 Nisan 1915**'te başlayan kara savaşları; Mustafa Kemal Arıburnu, **Anafartalar** ve Conkbayırı'nda öne çıktı; Cevat (Çobanlı) Paşa, Esat Paşa, Vehip Paşa, Mehmet Şefik (Aker) gibi komutanlar etkin görev aldı
Irak	**Kut'ül-Amâre Zaferi** (29 Nisan 1916): Halil (Kut) Paşa komutasında İngiliz kuvvetleri esir alındı
Kafkasya (1918)	**Kafkas İslam Ordusu** (Nuri Paşa) Bakü'yü kurtardı (Eylül 1918)
Hicaz	**Medine Müdafaası**: Fahrettin Paşa, savaş bittikten sonra bile aylarca Medine'yi savundu
Suriye	Mustafa Kemal 7. Ordu komutanı olarak İngiliz ilerleyişini Halep'in kuzeyinde durdurdu (1918)

Çanakkale'nin sonuçları: İtilaf Devletleri Rusya'ya yardım ulaştıramadı; bu durum Rusya'da **Bolşevik İhtilali**'ni kolaylaştırdı; savaş uzadı; **Bulgaristan** İttifak Devletleri safına katıldı; Mustafa Kemal'in askerî dehası ortaya çıktı; Türk milletinin moral gücü arttı.

Savaşın seyrini değiştiren iki gelişme: Bolşevik İhtilali (1917) ile Rusya savaştan çekildi, Kafkasya'da kaybedilen topraklar geri alındı. **ABD'nin savaşa girmesi (1917)** İtilaf Devletleri'ni üstün duruma getirdi; ABD Başkanı Wilson barış için **Wilson İlkeleri**'ni açıkladı (Ocak 1918).

Derinleşelim: 1915 Olayları ve Ermeni tehciri

- Savaş sırasında Doğu Anadolu'da bazı Ermeni komitelerinin Rus ordusuyla iş birliği yapması ve ayaklanmalar üzerine Osmanlı Hükûmeti, **27 Mayıs 1915**'te çıkardığı **Sevk ve İskân Kanunu** ile savaş bölgesindeki Ermenilerin başka bölgelere göç ettirilmesine (tehcir) karar verdi.
- Tehcir sırasında salgın hastalıklar, savaş koşulları, iklim ve saldırılar nedeniyle çok sayıda insan hayatını kaybetti; savaş yıllarında Anadolu'nun bütün halkları ağır kayıplar yaşadı.
- Olayların nasıl nitelendirileceği uluslararası alanda hâlâ **tartışmalıdır**: Bazı ülkeler ve tarihçiler olayları soykırım olarak nitelendirirken Türkiye bu nitelendirmeyi reddeder ve konunun arşiv belgelerine dayanarak tarihçilerce incelenmesini savunur. Sınavda olayları **neden-sonuç ilişkisi** ve **kaynaklara dayanarak** anlatman beklenir.

ORTA **Örnek 4: I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheleri taarruz ve savunma olarak sınıflandırınız. Osmanlı'nın taarruz cephelerini açmasının amaçlarını yazınız.**

Taarruz: Kafkas, Kanal. **Savunma:** Çanakkale, Irak, Suriye-Filistin, Hicaz-Yemen. **Amaçlar:** Kafkas cephesiyle Rusya'ya kaptırılan toprakları (Kars, Ardahan, Batum) geri almak ve Turan hedefine yönelmek; Kanal cephesiyle İngiltere'nin **sömürge yolunu (Süveyş)** kesmek ve Mısır'ı geri almak.

ZOR **Örnek 5: Çanakkale Cephesi'nin sonuçlarını Osmanlı Devleti, Rusya ve savaşın genel seyri açısından değerlendiriniz.**

Osmanlı: İstanbul ve Boğazlar korundu, savaşın sürmesi sağlandı; Mustafa Kemal'in liderliği ortaya çıktı, millî moral güçlendi; ancak çok sayıda genç ve eğitimli insan şehit oldu. **Rusya:** İtilaf yardımı ulaşamadı, ekonomik ve askerî çöküş hızlandı, bu da **1917 Bolşevik İhtilali**'ni kolaylaştırdı. **Genel seyir:** Savaş en az iki yıl uzadı; Bulgaristan İttifak'a katıldı; İtilaf Devletleri'nin kısa sürede zafer kazanma planı başarısız oldu.

4. I. Dünya Savaşı'nın sonuçları: Mondros'tan Paris'e

Kazanım 1.4 (tahmini 1–2 soru)

Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918): Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalandı. Önemli maddeleri: Boğazlar açılacak; Osmanlı ordusu terhis edilecek; **7. madde**: İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden bir durum olursa **herhangi bir stratejik noktayı işgal edebilecek**; **24. madde**: Altı ilde (Vilayât-ı Sitte) karışıklık çıkarsa bu illerin herhangi bir kısmını işgal edebilecek.

Mondros'a karşı tutum	
İstanbul Hükûmeti	Ateşkesi olumlu karşıladı; İtilaf Devletleri'yle iyi geçinerek ve onların desteğiyle devleti kurtarmayı umdu
Mustafa Kemal	Antlaşmanın maddelerinin belirsizliğine dikkat çekti; Yıldırım Orduları Grubu Komutanı olarak **İskenderun'a yapılacak çıkarmaya karşı direnilmesini** emretti; İstanbul'a geldiğinde işgal donanmasını görünce "Geldikleri gibi giderler." dedi
Halk	İşgallere tepki olarak **millî cemiyetler** ve **Kuvay-ı Millîye** birlikleri kurdu; mitingler düzenlendi

Wilson İlkeleri ile işgaller arasındaki çelişki: Wilson İlkeleri, yenilen devletlerden toprak alınmamasını ve **Osmanlı'daki Türk çoğunluğun egemenliğinin tanınmasını** (12. madde) öngörüyordu. Buna rağmen İtilaf Devletleri Mondros'tan sonra Türk yurdunun pek çok yerini **işgal etti**. Bu çelişki, millî direnişin haklı gerekçelerinden biri oldu.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919): Galip devletler, yenilen devletlerle yapılacak barışı belirlemek için toplandı. **Manda** sistemi ortaya atıldı; Anadolu'nun paylaşılması gündeme geldi, İzmir Yunanistan'a bırakıldı. **Barış antlaşmaları:** Almanya – Versay; Avusturya – Saint-Germain; Bulgaristan – Nöyyi; Macaristan – Trianon; Osmanlı – Sevr (1920).

ORTA **Örnek 6: Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. ve 24. maddelerinin İtilaf Devletleri'ne sağladığı imkânı ve bu maddelerin Türk milleti için yarattığı tehlikeyi açıklayınız.**

7. madde İtilaf Devletleri'ne **herhangi bir stratejik noktayı**, 24. madde ise karışıklık bahanesiyle **Doğu Anadolu'daki altı ili** işgal etme imkânı verdi. Maddelerin **belirsiz** olması, İtilaf Devletleri'nin istedikleri her yeri "güvenlik" gerekçesiyle işgal etmesinin yolunu açtı. Türk milleti açısından bu, Anadolu'nun parçalanması ve Doğu'da bir **Ermeni devleti** kurulması tehlikesi demekti; bu yüzden Mondros, Osmanlı Devleti'nin fiilen sona ermesi olarak değerlendirilir.

ZOR **Örnek 7: İstanbul Hükûmeti ile Mustafa Kemal'in Mondros Ateşkesi'ne karşı tutumlarını karşılaştırınız; bu farkın Millî Mücadele sürecine etkisini değerlendiriniz.**

İstanbul Hükûmeti kurtuluşu İtilaf Devletleri'nin iyi niyetinde ve onlarla uzlaşmada gördü; işgallere karşı direnişi engellemeye çalıştı. **Mustafa Kemal** ise maddelerin belirsizliğinin işgallere yol açacağını öngördü ve **silahlı direnişi** savundu. **Etkisi:** Bu iki farklı tutum Millî Mücadele boyunca sürdü; Mustafa Kemal kurtuluşun **millî irade ve millî güçle** sağlanacağını savunarak Anadolu'da yeni bir siyasi merkez (Temsil Heyeti, ardından BMM) oluşturdu; İstanbul Hükûmetinin etkisi giderek azaldı.

Tuzak / Kavram yanılgısı

- "Mondros bir barış antlaşmasıdır." Yanlış: Mondros bir **ateşkes** antlaşmasıdır; Osmanlı ile yapılan barış antlaşması **Sevr**'dir (1920) ve hiç yürürlüğe girmemiştir.
- "Wilson İlkeleri Türk yurdunu korudu." Yanlış: İlkelerin 12. maddesi Türk çoğunluğun egemenliğini öngörse de İtilaf Devletleri buna **uymadı**; işgaller yaşandı.

5. Kuvay-ı Millîye'den Büyük Millet Meclisine (1919-1920)

Kazanım 2.1 (tahmini 2 soru)

İzmir'in işgali (15 Mayıs 1919): Paris Barış Konferansı'nın kararıyla Yunan kuvvetleri İzmir'e çıktı; gazeteci **Hasan Tahsin** işgalcilere ilk kurşunu attı. İşgal, halkta büyük tepkiye yol açtı; **Kuvay-ı Millîye** birlikleri yaygınlaştı.

Millî cemiyetler (yararlı)	Millî varlığa düşman cemiyetler
Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri	Mavri Mira, Etniki Eterya (Rum)
Redd-i İlhak (İzmir)	Pontus Rum Cemiyeti
Trakya-Paşaeli	Taşnak, Hınçak (Ermeni)
Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk	Sulh ve Selamet, İngiliz Muhipleri, Wilson Prensipleri
Kilikyalılar, Trabzon Muhafaza-i Hukuk	Kürt Teali

Pontus Meselesi: Doğu Karadeniz'de bir Rum devleti kurmayı amaçlayan Pontus Rum Cemiyeti'nin faaliyetleri; bölgedeki Türk halka karşı saldırılar Millî Mücadele'nin Karadeniz'deki önemli güvenlik sorunlarından biri oldu.

Kuvay-ı Millîye: Düzenli ordu kurulana kadar işgallere karşı halkın kendiliğinden oluşturduğu silahlı direniş birlikleri. Düşman ilerleyişini yavaşlattı, düzenli ordunun kurulmasına zaman kazandırdı.

1. 19 Mayıs 1919
Samsun'a çıkış

2. 28 Mayıs 1919
Havza Genelgesi

3. 22 Haziran 1919
Amasya Genelgesi

4. 23 Temmuz–7 Ağustos 1919
Erzurum Kongresi

5. 4–11 Eylül 1919
Sivas Kongresi

6. 20–22 Ekim 1919
Amasya Görüşmeleri

7. 28 Ocak 1920
Misak-ı Millî

8. 16 Mart 1920
İstanbul'un resmen işgali

9. 23 Nisan 1920
Büyük Millet Meclisi açıldı

Şekil 2. Tarih şeridi: Samsun'dan Büyük Millet Meclisine.

Belge / toplantı	Öne çıkan kararlar ve önemi
Havza Genelgesi	İşgalleri protesto için **mitingler** düzenlenmesi istendi; millî bilinç uyandırıldı
Amasya Genelgesi	Millî Mücadele'nin **amacı, gerekçesi ve yöntemi** ilk kez belirlendi; "Milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." (**millî egemenlik** vurgusu); Sivas'ta ulusal kongre kararı
Erzurum Kongresi	Toplanış bakımından **bölgesel**, aldığı kararlar bakımından **ulusal**; "Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür, parçalanamaz."; **manda ve himaye** kabul edilemez; **Temsil Heyeti** seçildi
Sivas Kongresi	Toplanış ve kararlar bakımından **ulusal**; bütün millî cemiyetler **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adıyla birleştirildi; manda ve himaye kesin olarak reddedildi; Temsil Heyeti bütün yurdu temsil eder hâle geldi
Amasya Görüşmeleri	İstanbul Hükûmeti ile Temsil Heyeti görüştü; İstanbul Hükûmeti Temsil Heyeti'ni **hukuken tanımış** oldu; Mebusan Meclisinin toplanması kararlaştırıldı
Misak-ı Millî	Son Osmanlı Mebusan Meclisinde kabul edildi; **Türk yurdunun sınırları** ve **tam bağımsızlık** ilkesi belirlendi; kapitülasyonlar reddedildi
Bristol ve Harbord raporları	Amerikan heyetlerinin raporları: Bristol, Yunanlıların İzmir'deki işgalinin haksızlığını; Harbord, Doğu Anadolu'da Ermeni çoğunluğu bulunmadığını ortaya koydu

ORTA **Örnek 8: Erzurum ve Sivas kongrelerini "toplanış şekli", "kararların niteliği" ve "Temsil Heyeti" ölçütlerine göre karşılaştırınız.**

Toplanış: Erzurum **bölgesel** (Doğu illerinden delegeler), Sivas **ulusal** (yurdun her yerinden delegeler). **Kararlar:** İkisinin kararları da **ulusaldır**; ikisinde de manda ve himaye reddedildi. Sivas'ta ayrıca bütün cemiyetler tek çatı altında birleştirildi. **Temsil Heyeti:** Erzurum'da seçildi ve Doğu Anadolu'yu temsil ediyordu; Sivas'ta genişletilerek **bütün yurdu** temsil eder hâle geldi.

ZOR **Örnek 9: Misak-ı Millî'nin kabulünden kısa süre sonra İstanbul'un resmen işgal edilmesi ile Büyük Millet Meclisinin açılması arasındaki neden-sonuç ilişkisini açıklayınız.**

Misak-ı Millî, Türk milletinin **tam bağımsızlık** ve vatanın bütünlüğü kararlılığını ilan etti ⇒ İtilaf Devletleri buna tepki olarak **16 Mart 1920**'de İstanbul'u resmen işgal etti, Mebusan Meclisini fiilen dağıttı ⇒ İstanbul'da millî iradeyi temsil edecek bir meclis kalmadı ⇒ Mustafa Kemal'in çağrısıyla Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip **Büyük Millet Meclisi** açıldı (**23 Nisan 1920**). Böylece millî egemenliğe dayanan yeni bir yönetim merkezi oluştu.

6. BMM'nin açılışı, ayaklanmalar ve Sevr

Kazanım 2.2 – 2.3 (okulun kapsamına göre)

BMM'nin özellikleri: Millî egemenliğe dayanır; **güçler birliği** ilkesini benimser (yasama, yürütme ve yargı mecliste toplanmıştır); olağanüstü yetkilere sahip, **kurucu** bir meclistir.

Ayaklanma türü	Örnekler	Alınan tedbirlerden biri
İstanbul Hükûmeti ve işgalcilerin kışkırttığı	Anzavur, Kuvay-ı İnzibatiye	**Hıyanet-i Vataniye Kanunu** (Nisan 1920)
Kuvay-ı Millîye'den çıkan	Çerkez Ethem, Demirci Mehmet Efe	**İstiklal Mahkemeleri** (Eylül 1920)
Azınlıkların çıkardığı	Pontus Rum faaliyetleri	Ankara Müftüsü'nün **fetvası** ile İstanbul'dan verilen fetvaya karşılık verilmesi
Diğer	Koçgiri	düzenli ordunun kurulması

Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920): İstanbul Hükûmeti tarafından imzalandı; Anadolu'yu paylaşan, Boğazları uluslararası bir komisyona bırakan, kapitülasyonları genişleten ağır bir antlaşmaydı. Osmanlı Mebusan Meclisi kapalı olduğu için onaylanmadı, **hukuken geçersiz** kaldı; BMM, Sevr'i imzalayanları vatan haini ilan etti. Sevr, Millî Mücadele'nin haklılığını ve gerekliliğini açıkça ortaya koydu.

90+ Atölyesi

Kaynak temelli 5 zor problem: önce kendin çöz, sonra çözümle karşılaştır

Bu bölümdeki problemler bir **kaynak metin** üzerinden kurulur ve birden çok kazanımı birleştirir. Kırmızı satır, öğrencilerin en çok puan kaybettiği yeri gösterir.

> "Bugün Sivas'tan haber geldi: Bütün cemiyetler tek bir ad altında birleşmiş. Kasabamızdaki Müdafaa-i Hukuk heyeti sevinçle toplandı. Bazıları hâlâ 'Amerika'nın himayesi en hayırlı yoldur.' diyor; ama kongre bu fikri kesin olarak reddetmiş. Mayıs'ta İzmir'den gelen acı haberden beri mektep çocukları bile bir şeyler yapmak istiyor. Paşa'nın dediği gibi, milletin istiklalini yine milletin azmi ve kararı kurtaracaktır."
>
> Atölye kaynağı (özgün, kurgusal bir öğretmenin 1919 tarihli günlüğünden)

1. Günlükte adı geçen ya da ima edilen üç olayı bulunuz ve kronolojik olarak sıralayınız.

1) **İzmir'in işgali** (15 Mayıs 1919) – "Mayıs'ta İzmir'den gelen acı haber". 2) **Amasya Genelgesi** (22 Haziran 1919) – "milletin istiklalini yine milletin azmi ve kararı kurtaracaktır". 3) **Sivas Kongresi** (4–11 Eylül 1919) – "cemiyetler tek bir ad altında birleşmiş", "Amerika'nın himayesi … reddetmiş".

Puan kaybettiren nokta: "Paşa'nın dediği" ifadesini Sivas Kongresi'ne bağlamak: bu ifade Amasya Genelgesi'ne aittir.

2. Günlükteki "Amerika'nın himayesi" tartışmasını açıklayınız. Sivas Kongresi'nin bu konudaki kararının Millî Mücadele açısından önemini değerlendiriniz.

Bazı aydınlar, devleti kurtarmanın yolunu ABD gibi güçlü bir devletin **manda ve himayesi**ni kabul etmekte görüyordu. Sivas Kongresi bu düşünceyi **kesin olarak reddetti**. Önemi: Millî Mücadele'nin **tam bağımsızlık** hedefi netleşti; kurtuluşun başka bir devletin koruması altında değil, **millî güçle** sağlanacağı ilkesi benimsendi.

Puan kaybettiren nokta: Manda ve himayeyi "yardım almak" gibi masum bir uygulama olarak açıklamak: bu, bağımsızlığın kaybı demektir.

3. "Bütün cemiyetler tek bir ad altında birleşmiş" ifadesinin Millî Mücadele'ye katkısını açıklayınız; birleşen cemiyetin adını yazınız.

Cemiyetler **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adıyla birleşti. Katkısı: Bölgesel ve dağınık direniş **tek merkezden yönetilen ulusal** bir harekete dönüştü; **millî birlik** sağlandı; Temsil Heyeti bütün yurdu temsil eder hâle geldi.

Puan kaybettiren nokta: Cemiyetin adını eksik yazmak (yalnızca "Müdafaa-i Hukuk").

4. Günlükteki kasaba halkının tutumunu, Mondros sonrasında İstanbul Hükûmetinin tutumuyla karşılaştırınız.

Kasaba halkı işgallere karşı **örgütlenmiş** (Müdafaa-i Hukuk heyeti), direniş ve bağımsızlık kararlılığı taşıyor; İstanbul Hükûmeti ise kurtuluşu İtilaf Devletleri'yle **uzlaşmada** ve onların iyi niyetinde görüyor, direnişi engellemeye çalışıyordu. Bu fark, **millî iradenin** İstanbul'dan Anadolu'ya kaydığını gösterir.

Puan kaybettiren nokta: Kasaba halkının içindeki manda yanlılarını (farklı görüşleri) görmezden gelmek: kaynak, toplumda tartışma olduğunu da gösterir.

5. Bu günlüğü kaynak olarak kullanan bir araştırmacı hangi bilgileri başka kaynaklarla doğrulamalıdır? İki örnek yazıp hangi kaynaklarla doğrulanabileceğini belirtiniz.

1) Kongre kararlarının içeriği ⇒ **Sivas Kongresi tutanakları** ve kongre beyannamesi, dönemin gazeteleri (ör. İrade-i Milliye). 2) Kasabadaki Müdafaa-i Hukuk heyetinin varlığı ve faaliyetleri ⇒ **yerel cemiyet kayıtları**, telgraf arşivleri, yerel hatıratlar. Günlük kişisel bir kaynaktır, yazarın duyguları bilgiyi etkileyebilir.

Puan kaybettiren nokta: Doğrulama kaynağı olarak yalnızca "internet" yazmak.

Prova 1 – Temel

Okul sınavı biçiminde: 40 dakika, açık uçlu sorular · Tüm sorular ve kaynaklar özgündür

1. (15 puan) Mustafa Kemal'in Manastır Askerî İdadisi ve Sofya'daki ataşemiliterlik dönemlerinin onun fikirlerine katkılarını yazınız.

2. (15 puan) II. Meşrutiyet'in ilanından I. Dünya Savaşı'na kadar Osmanlı'nın yaşadığı iki savaşı ve sonuçlarını yazınız.

3. (15 puan) Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girme gerekçelerinden üçünü yazınız. Taarruz cephelerini belirtiniz.

4. (15 puan) Çanakkale Cephesi'nin üç sonucunu yazınız.

5. (15 puan) Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. ve 24. maddelerini açıklayınız. Mustafa Kemal'in Mondros'a karşı tutumunu bir örnekle belirtiniz.

6. (15 puan) Amasya Genelgesi, Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi'nin birer önemli kararını yazınız.

7. (10 puan) Misak-ı Millî'nin nerede kabul edildiğini ve iki önemli kararını yazınız.

Prova 1 – Cevap Anahtarı ve Puanlama

Kısmi puanlar parantez içinde

1. Manastır: Ömer Naci gibi öğretmenlerin etkisiyle edebiyat ve hitabete ilgi; Namık Kemal ve Fransız düşünürleri okuyarak vatan, hürriyet ve millî egemenlik fikirleri (7,5 p). Sofya: Avrupa'nın sosyal, kültürel ve parlamento hayatını gözlemleme; çağdaşlaşma fikirleri (7,5 p).

2. Trablusgarp Savaşı (1911-1912): Uşi Antlaşması ile Trablusgarp kaybedildi (7,5 p). Balkan Savaşları (1912-1913): Rumeli'nin büyük bölümü kaybedildi, Edirne geri alındı, Anadolu'ya göç (7,5 p).

3. Gerekçeler: kaybedilen toprakları geri almak, yalnızlıktan kurtulmak, Almanya'nın kazanacağı düşüncesi, kapitülasyonlardan kurtulmak (her biri 3 p, üç tane). Taarruz cepheleri: Kafkas ve Kanal (6 p).

4. Rusya'ya yardım ulaşamadı ve Bolşevik İhtilali kolaylaştı; savaş uzadı; Bulgaristan İttifak'a katıldı; Mustafa Kemal'in askerî dehası ortaya çıktı; İstanbul ve Boğazlar korundu (her biri 5 p, üç tane).

5. 7. madde: İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit eden durumda herhangi bir stratejik noktayı işgal edebilecek (5 p). 24. madde: altı ilde karışıklık çıkarsa bu illerin herhangi bir kısmı işgal edilebilecek (5 p). Mustafa Kemal: İskenderun'a çıkarmaya karşı direnilmesini emretti / "Geldikleri gibi giderler." (5 p).

6. Amasya: milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır; Sivas'ta kongre (5 p). Erzurum: millî sınırlar içinde vatan bütündür; manda ve himaye kabul edilemez; Temsil Heyeti seçildi (5 p). Sivas: cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla birleşti; manda kesin olarak reddedildi (5 p).

7. Son Osmanlı Mebusan Meclisi, İstanbul (28 Ocak 1920) (4 p). Kararlar: Türk yurdunun sınırlarının belirlenmesi, tam bağımsızlık, kapitülasyonların reddi, azınlık haklarının karşılıklılık ilkesine göre düzenlenmesi (her biri 3 p, iki tane).

Toplam: 15 + 15 + 15 + 15 + 15 + 15 + 10 = 100 puan

Prova 2 – 90+ Zorluk

40 dakika, kaynak temelli: her cevabında kavram + kaynaktan kanıt + gerekçeli yargı olsun

> "Paris'te toplanan konferansta galip devletlerin temsilcileri, 'kendini yönetemeyecek durumdaki' milletlere kendi korumaları altında idare kurmayı tartışıyor. Kulislerde Anadolu'nun çeşitli bölgelerinin farklı devletlere bırakılacağı konuşuluyor. Oysa Amerikan Başkanı daha bir yıl önce Türk çoğunluğun yaşadığı yerlerde egemenliğin tanınacağını açıklamıştı."
>
> Kaynak (özgün, kurgusal bir gazete haberi, Ocak 1919)

1. (15 puan) Kaynakta sözü edilen konferansı ve "kendi korumaları altında idare" ifadesinin karşılığı olan kavramı yazınız; bu kavramın bağımsızlık açısından anlamını açıklayınız.

2. (15 puan) Kaynağın son cümlesi hangi ilkelere işaret etmektedir? Kaynakta anlatılan durumla bu ilkeler arasındaki çelişkiyi açıklayınız.

3. (15 puan) Kaynakta ima edilen paylaşım planlarına karşı Türk milletinin ilk tepkilerini (cemiyetler ve Kuvay-ı Millîye) açıklayınız.

4. (15 puan) Paris Barış Konferansı'ndan sonra yenilen devletlerle imzalanan barış antlaşmalarını eşleştiriniz: Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Macaristan, Osmanlı.

5. (15 puan) Sevr Antlaşması'nın neden hukuken geçersiz kaldığını ve Millî Mücadele'ye etkisini açıklayınız.

6. (15 puan) BMM'nin açılışından sonra çıkan ayaklanmaları nedenlerine göre iki gruba ayırarak birer örnek veriniz; alınan iki tedbiri yazınız.

7. (10 puan) Bolşevik İhtilali ile ABD'nin savaşa girmesinin I. Dünya Savaşı'nın seyrine etkilerini karşılaştırınız.

Prova 2 – Cevap Anahtarı ve Puanlama

Gerekçesiz doğru cevap en fazla yarım puan alır

1. Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919) (5 p). Kavram: **manda** (5 p). Anlamı: bir milletin yönetiminin başka bir devlete bırakılması, yani bağımsızlığın kaybı; Millî Mücadele bu yüzden mandayı kesinlikle reddetti (5 p).

2. Wilson İlkeleri (Ocak 1918), özellikle Türk çoğunluğun egemenliğini öngören 12. madde (7 p). Çelişki: İlkeler Türk çoğunluğun egemenliğini öngörürken konferansta Anadolu'nun paylaşılması planlandı ve işgaller yapıldı (8 p).

3. Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak gibi **millî cemiyetler** kuruldu (5 p); işgallere karşı **mitingler** düzenlendi (5 p); düzenli ordu kurulana kadar **Kuvay-ı Millîye** birlikleri silahlı direniş gösterdi (5 p).

4. Almanya – Versay; Avusturya – Saint-Germain; Bulgaristan – Nöyyi; Macaristan – Trianon; Osmanlı – Sevr (her biri 3 p).

5. Osmanlı Mebusan Meclisi kapatıldığı için **onaylanmadı** (7 p). Etki: Anadolu'nun paylaşılmasını belgeleyerek Millî Mücadele'nin **haklılığını** ortaya koydu; BMM, imzalayanları vatan haini ilan etti, halkın direniş kararlılığı arttı (8 p).

6. İstanbul Hükûmeti ve işgalcilerin kışkırttığı: Anzavur, Kuvay-ı İnzibatiye (4 p). Kuvay-ı Millîye'den çıkan: Çerkez Ethem (4 p). Tedbirler: Hıyanet-i Vataniye Kanunu, İstiklal Mahkemeleri, karşı fetva, düzenli ordu (her biri 3,5 p, iki tane).

7. Bolşevik İhtilali: Rusya savaştan çekildi; Osmanlı Kafkasya'da toprak geri aldı; İttifak lehine bir gelişme (5 p). ABD: İtilaf Devletleri'ne büyük askerî ve ekonomik güç kattı, savaşın İtilaf lehine sonuçlanmasında belirleyici oldu (5 p).

Toplam: 15 + 15 + 15 + 15 + 15 + 15 + 10 = 100 puan. 85 ve üstü ⇒ 90+ için hazırsın; altındaysan kaybettiğin sorunun bölümündeki "Derinleşelim" ve "Tuzak" kutularına dön.

Son gün kontrol listesi

- [ ] Mustafa Kemal: Selanik 1881, Manastır İdadisi, Harbiye, Harp Akademisi (kurmay yüzbaşı), Şam (Vatan ve Hürriyet), Sofya.
- [ ] II. Meşrutiyet 1908, 31 Mart 1909 (Hareket Ordusu), Trablusgarp 1911-12 (Uşi), Balkan Savaşları 1912-13.
- [ ] I. Dünya Savaşı nedenleri ve Osmanlı'nın giriş gerekçeleri.
- [ ] Taarruz: Kafkas, Kanal. Savunma: Çanakkale, Irak, Suriye-Filistin, Hicaz-Yemen.
- [ ] 18 Mart 1915 deniz, 25 Nisan 1915 kara; Anafartalar; Çanakkale'nin sonuçları.
- [ ] Kut'ül-Amâre 1916, Kafkas İslam Ordusu Bakü 1918, Medine Müdafaası.
- [ ] Bolşevik İhtilali ve ABD'nin girişi (1917); Wilson İlkeleri 12. madde.
- [ ] Mondros 30 Ekim 1918: 7. ve 24. maddeler; tutumlar.
- [ ] Paris Barış Konferansı, manda; Versay, Saint-Germain, Nöyyi, Trianon, Sevr.
- [ ] 15 Mayıs 1919 İzmir; Hasan Tahsin; millî ve zararlı cemiyetler.
- [ ] Havza ⇒ Amasya ⇒ Erzurum ⇒ Sivas ⇒ Amasya Görüşmeleri ⇒ Misak-ı Millî ⇒ 16 Mart ⇒ 23 Nisan 1920.
- [ ] Erzurum: bölgesel toplanış, ulusal karar. Sivas: ulusal; cemiyetler birleşti.
- [ ] BMM: millî egemenlik, güçler birliği; ayaklanmalar ve tedbirler; Sevr 10 Ağustos 1920 (onaylanmadı).

Bu nottaki tüm kaynak metinler, örnekler ve prova soruları bu not için özgün olarak hazırlanmıştır; "kurgusal" diye belirtilen günlük ve gazete haberi gerçek belgeler değildir. Kazanım numaraları T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programından (2022 güncellemesi) alınmıştır. 12. sınıf yazılısı OYSS kapsamında olmadığından tarih ve kapsam okula göre değişir; soru sayıları tahminidir.